

Синявська, О. Ю. Організаційно-управлінські фактори в системі факторів сприяння існуванню та поширенню корупції в Україні / О. Ю. Синявська // Актуальні проблеми адміністративно-правової науки (до 95-річчя з дня народження Р.С. Павловського) : матеріали Міжнар. наук.-практ. конф., м. Харків, 26 верес. 2019 р. – Харків : Вид. дім «Гельветика», 2019. – С.135 – 138.

ОРГАНІЗАЦІЙНО-УПРАВЛІНСЬКІ ФАКТОРИ В СИСТЕМІ ФАКТОРІВ СПРИЯННЯ ІСНУВАННЮ ТА ПОШИРЕННЮ КОРУПЦІЇ В УКРАЇНІ

СИНЯВСЬКА ОЛЕНА ЮХИМІВНА
*доктор юридичних наук, професор,
професор кафедри правоохоронної діяльності
та поліціїстику факультету №6
Харківського національного університету
внутрішніх справ,
м. Харків, Україна*

В сучасному суспільстві однією з найгостріших проблем стала корупція, яка спричиняє негативні наслідки не тільки практично в усіх сферах економіки, господарства, промисловості, правоохоронної, судової, політичної діяльності, але й підриває моральну основу суспільства. Вирішення проблеми існування корупції, пошук та впровадження ефективних механізмів протидії цьому явищу є нагальними питаннями для усіх країн світу, адже стовідсотково корупція не ліквідована в жодній країні.

Для України корупція стала фактором реальної загрози національній безпеці та конституційному ладу. На законодавчому рівні ми визнаємо, що саме корупція стала однією з причин, що призвела до масових протестів в Україні наприкінці 2013 року – на початку 2014 року [1].

За даними 2016 року проблема корупції лишалася у трійці найактуальніших для нашої держави – це засвідчили 56% респондентів [2]. І не зважаючи на те, що у 2018 році Україна піднялася у рейтингу «Індекс

сприйняття корупції» на 10 позицій, вона займає 120-е місце серед 180 країн [3], згідно з результатами загальнонаціонального опитування населення України, що було проведене Фондом «Демократичні ініціативи» імені Ілька Кучеріва спільно з соціологічною службою Центру Разумкова з 19 по 25 травня 2018 року (опитано 2019 респондентів віком від 18 років в усіх регіонах України за винятком Криму та окупованих територій Донецької та Луганської областей) абсолютна більшість населення (83%) вважає боротьбу з корупцією в Україні неуспішною, причому 50% – повністю провальною [4].

Для успішної протидії корупції необхідно чітко визначити фактори сприяння існуванню та поширенню корупції в Україні. Проведений аналіз наукової літератури дозволив сформулювати систему детермінант корупції, до якої входять наступні причини та фактори поширення корупції: морально-психологічні, історичні, економічні, політичні, організаційно-управлінські, правові та ідеологічні [5, с. 23]. Зупинимось на організаційно-управлінських факторах, які проявляються, передусім, у неефективності системи державного управління, яка не завжди може «йти в ногу» з новітніми засобами та способами діяльності.

Відомо, що будь-яка держава контролює розподіл матеріальних ресурсів та надає пільги для деяких категорій суб'єктів господарювання, встановлює розмір податків, митних платежів і зборів, а також здійснює багато інших управлінських функцій. Тому юридичні та фізичні особи приватного сектору економіки завжди прагнуть використати державні інститути для отримання надприбутків, а частина публічних службовців зі свого боку намагається таким чином збагатитись через зловживання своїми повноваженнями. Наприклад, одним із антикорупційних заходів на даний час є обмеження для державних службовців можливості здійснювати підприємницьку діяльність. Проте сьогодні існує багато способів ухилитись від такого обмеження: залучення родичів та близьких осіб до підприємництва; активне сприяння з боку уповноваженої особи у здійсненні підприємницької діяльності; використання «підставних осіб» тощо.

Будь-яка корупційна діяльність є проявом корисливого індивідуального чи колективно-організованого інтересу. Правовий режим діяльності посадових осіб органів державної влади та управління також впливає на корупційні можливості конкретної посадової особи. Зокрема, якщо державні пільги лімітовані та фіксовані законом, то посадова особа не має змоги зменшити або збільшити їх обсяг. Якщо ж пільги лімітовані, але уповноважена особа державного чи муніципального органу має право на власний розсуд визначати кількість і якість таких пільг, то фактично створюються сприятливі умови для корупційних зловживань. Також, якщо особа має право на пільги, але чиновник на власний розсуд вирішує, хто з претендентів відповідає вимогам для отримання таких пільг, то це збільшує ймовірність торгівлі пільгами.

Отже, там, де відбувається розподіл життєвих благ, рівень корупції залежить безпосередньо від того, хто наділений правом їх призначати. В нашій державі більшість чиновників наділена достатньою самостійною владою для створення дефіциту публічних послуг, а тому з метою особистого збагачення вони примушують претендентів на ці послуги вступати з ними у корупційні стосунки. Відповідно, обмеження корупції у цій сфері можливе лише за умови радикального реформатування системи надання публічних адміністративних послуг, підвищення ефективності, справедливості та легітимності державного механізму.

Система публічних послуг – це фактично новий інститут адміністративного права, який повністю не сформувався. Законодавство визначає адміністративні послуги як «результат здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг за заявою фізичної або юридичної особи, спрямований на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків такої особи відповідно до закону» [6]. І. Б. Коліушко відносить до ключових ознак адміністративної послуги наступні: 1) адміністративна послуга надається лише за заявою фізичної або юридичної особи; 2) заява призводить до певного результату, спрямованого на набуття, зміну чи припинення прав та/або обов'язків особи; 3) адміністративна послуга є

результатом здійснення владних повноважень суб'єктом надання адміністративних послуг; 4) адміністративна послуга надається відповідно до закону; 5) наявність у особи суб'єктивного права, а саме права звернення з вимогою про надання адміністративної послуги [7].

Президент Центру економічного розвитку О. І. Пасхавер зазначає, що в світі не існує країни, де б управління базувалося виключно на формальних правилах, без неформальних норм та домовленостей. Оскільки в Україні частка і вплив неформальних домовленостей надзвичайно великі, то можна говорити, що крім офіційної влади, функціонуючої в правовому полі, існує своєрідна корупційна вертикаль влади. Таким чином, уся реальність сучасних відносин в державі ніби покрита мережею суспільного договору, що складається із суміші законів, запозичених у державно-правовій системі, звичаїв та імпровізованих правил. На сьогодні склалася ситуація коли громадяни готові поступитися власними правами та свободами в обмін на «захист» і блага, які надаються їм владними суб'єктами.

Організаційно-управлінські фактори корупції пов'язані з іншими, насамперед правовими факторами, оскільки процес формування законодавчого поля часто деформується залежно від потреб публічних посадових осіб, для вирішення і задоволення корпоративних інтересів певних кланів.

Зменшення рівня корупції до безпечного в Україні можливе лише за умови чіткого визначення, вивчення та зведення до мінімуму усіх факторів сприяння існуванню та поширенню корупції.

Література:

1. Про засади державної антикорупційної політики в Україні (Антикорупційна стратегія) на 2014-2017 роки : Закон України від 14.10.2014 № 1699-VII // Відомості Верховної Ради України. – 2014. – № 46. – ст. 2047
2. Кожен третій українець готовий відмовитися платити хабар – дані дослідження Global Barometer [Електронний ресурс] // Transparency International Ukraine. – Режим доступу: <http://ti-ukraine.org/publications/kozhen-tretij-ukrajinet-hotovyj-vidmovytysya-platyty-habar/>

3. Індекс сприйняття корупції – 2018 [Електронний ресурс] – Режим доступу: <http://cpi.ti-ukraine.org/#/>
4. Як в Україні борються з корупцією – думка громадян [Електронний ресурс] // Transparency International Ukraine. – Режим доступу: <https://ti-ukraine.org/news/yak-v-ukraini-boriutsia-z-koruptsiieiu-dumka-hromadian/>
5. Юридична відповідальність за корупційні правопорушення : підручник / [В. Я. Настюк, О. Ю. Синявська, В. В. Мартиновський та ін.] ; за заг. ред. В. Я. Настюка. – Харків : Право, 2019. – 512 с.
6. Про адміністративні послуги : Закон України від 06.09.2012 № 5203-VI //Відомості Верховної Ради. – 2013. – № 32. – ст. 409
7. Науково-практичний коментар до Закону України «Про адміністративні послуги» / За заг. ред. В.П.Тимощука. – К.: ФОП Москаленко О.М. – 392 с. – С.15-21